

Господин Милојковић каже, да они немају никакве везе са атентатом. Нека ми опрости. Ту ствар треба да препустимо ошени суда, који ће установити, да ли господа имају везе са тим атентатом или у опште са терористичком акцијом. Ја не ћу ништа да прејудуцирам судској истрази, то није обичај у културном свету, али оно, што знамо из те истраге, то терети комунистичке посланике, јер сви сведоци говоре, да је господин Никола Ковачевић целу терористичку акцију водио и организирао.

Др. Мирослав Спалајковић: Господине министре, испод достојанства је, да им одговарате.

Министар Унутрашњих Дела **Светозар Прибићевић:** Дужан сам господи посланицима ово да кажем. Ми смо били допустили, од како је донесен устав, да се опет отворе синдикалне организације, и ми смо похватили писма, дописе појединих чланова синдикалних организација, у којима комунисте делају, да свој рад опет пренесу на поље чисто политичко-комунистичко, са изјавама, да за њих у опште синдикалне организације не вреде ништа, ако нису комунистичке. О томе има у рукама државних власти небројно примера.

То сам у кратко хтео да кажем као одговор господину Милојковићу, а и иначе сви ћемо се сложити у томе, да је то ствар суда.

Председник др. Момчило Нинчић: Ја ћу молити сву ону господу, која долазе као заступници чланова законодавног одбора, да ми се предходно пријаве, како би могли учествовати у дискусији.

Али овом приликом, пошто предлог закона није раздат члановима законодавног одбора, а господин министар је обећао, да ће то сутра урадити, ја Вас молим, да данашњу седницу прекинемо, пошто нема предмета на основу којег бисмо водили дискусију, а да идућу седницу закажемо за прекосутра у десет часова пре подне с овим дневним редом:

1. Избор потпредседника.
2. Дискусија о владином предлогу »О заштити државног поретка«.

Има реч господин Ђоновић.

Јован Ђоновић: Да ли бисмо могли сутра добити тај пројекат, да будемо спремни за вођење дискусије прекосутра?

Председник др. Момчило Нинчић: Јесте, добићете сутра тај пројекат.

Данашњу седницу закључујем.

(Седница је закључена у 18 часова и 45 минута).

III. СЕДНИЦА

ЗАКОНОДАВНОГ ОДБОРА

НАРОДНЕ СКУПШТИНЕ

КРАЉЕВИНЕ

СРБА, ХРВАТА И СЛОВЕНАЦА

држана 28. јула 1921. године у Београду.

Председавао председник др. **Момчило Нинчић**.

Секретар др. **Љуба Поповић**.

Почетак у 10 и по часова.

Председник др. Момчило Нинчић: Молим вас, господо, заузмите своја места, да бисмо почели седницу. (Посланици заузимају своја места.)

Отварам данашњу седницу. На дневном реду је као прва тачка избор потпредседника. Ми можемо, господо, извршити избор потпредседника на два начина: гласањем листима, или као што смо приликом последњег избора практиковали, да се по учиненом предлогу, ако нема опозиције, гласа просто устајањем и седењем. (Прима се устајањем и седењем.)

Господин Трифуновић има реч.

Миша Трифуновић: Ја предлажем за потпредседника господина Жерјава.

Председник др. Момчило Нинчић: Прима ли Законодавни Одбор господина Жерјава за потпредседника? (Прима.) Објављујем, да је за потпредседника изабран господин Жерјав и молим господина Жерјава, да изволи заузети потпредседничко место.

Као друга тачка дневног реда је законски предлог Владе о заштити јавне безбедности и по-

ретка у држави. Господин Министар Правде се мало задржао послом и ја мислим, да прекинемо седницу, док он не дође, или се може говорити ради изјава. Има реч господин Ђоновић.

Јован Ђоновић: Ја сам хтео само да питам Одбор, на који се начин мисли да дискутује о овоме законском пројекту. То је потребно знати, јер у члану 133. Устава каже се, да се овим поступком ради само за изједначење законодавства и управе у земљи. Значи, да закони, који би ишли на изједначење законодавства или закони о управи земље, треба да се решавају по краћем поступку, а сви остали закони да се доносе, како је то прописано Уставом и пословником. Пошто овај законски пројект не може да се подведе под члан 133. Устава, то треба знати на који ће се начин дискутовати, јер је ово сасвим нов закон. Ја мислим, да у њему има елемената из ранијих закона, који су постојали али свакојак то је нов закон. Исто тако могао би да се схвати и сваки други који закон социјални или економски, који би се дао земљи, и који би имао елемената из ранијих закона, али би ипак то био нов закон. Ја бих молио за објашњење, на кој се начин мисли да води дискусија.

Председник др. **Момчило Нинчић**: Ја бих вас молио, да причекате док дођу представници владе.

Јован Ђоновић: Хтео сам да нагласим, да ја ово питање не постављам ради тога, што се мање овде дискутује, него стога, да не бисмо после две три недеље погазили онај Устав, који смо донели; поред тога још и зато, што у данима кризе, кад је атмосфера запаљива, људима политичарима и државницима виши разлог налаже, да са више опрезности и разборитости, више објективности доносе извесне мере, које могу да буду фаталне за читав један ред људи у земљи.

Председник др. **Момчило Нинчић**: Господо, господа министри су једном конференцијом заузети овога тренутка и вероватно је, да ће одмах свршити посао. Свакога тренутка господа министри могу доћи, и због тога о овоме можемо да разговарамо, кад господа представници владе, надлежни за то, буду овде.

Прекидам седницу за неколико минута.

(После паузе.)

Председник др. **Момчило Нинчић**: Молим вас, господо, да наставимо седницу. Господо, јавља се за реч господин Љуба Јовановић ради краткога питања, које нема везе с овим законским предлогом.

Љуба Јовановић. Господо, ја имам за питање два предмета. Пошто је уставом рад овога законодавног одбора предвиђен за дуже време, потребно је, да њему буде омогућено, да одговори задатку, који му је устав наменио. Да би то законодавни одбор могао учинити, потребне су две ствари. Потребно је пре свега, да имамо сталне прописе или скуп сталних прописа о унутрашњем раду овога одбора, дакле неку врсту пословника. Ја зато питам нашега господина председника: мисли ли он да би требало то имати, а не знам, ко би други могао бити надлежан за то, него да сам одбор такав пословник изради. Ако се господин председник слаже с тиме, јели вољан предложити одбору, да одбор такву одлуку донесе? Тај посао могао би се поверити неколицини чланова из наше средине, на онда доцније да претресемо и утврдимо то, што ти изабрани чланови израде.

Друго: исто тако је потребно, да наш одбор има сталну просторију, у којој ће радити. Кад буде скупштина на окупу и она буде радила, онда ће бити оно што смо видели приликом специјалне дебате о уставу, да у хитним случајевима и у нарочитој потреби није се могло радити у уставном одбору, онако, како је требало, јер је сала скупштинска била или заузета или иначе била потребна за рад скупштински. Према томе ја мислим, да би господин председник требао да дејствује и питам га је ли вољан подејствовати, да се спреме потребне просторије и омогући у њима рад законодавног одбора. Олет морам казати, да је по уставу рад овога одбора предвиђен на дуже време, и према томе ако буде такав трошак учињен, тај трошак неће бити сувишан, а добро функционисање одборовог настајног посла то по моме мишљењу тражи.

Председник др. **Момчило Нинчић**: Господо, питање господина Јовановића у погледу пословника сасвим је умесно. Ја сам више мање остао и даље да председавам седницама законодавног од-

бора, и због тога ја сам нисам ништа припремно, да се приступи изради овога новог пословника. Али, господо, пошто ми већ почињемо да радимо, ја мислим, да би добро било да изаберемо један ужи одбор, који ће да изради један предлог о пословнику. Јер овако би незгодно било да останемо, пошто ми нисмо један чисти одбор нити једно чисто законодавно тело, и док се не изради нов пословник ми би морали радити по аналогiji великога пословника, који смо прилагодили ситуацији одбора, који није исто што је и целокупна Народна Скупштина. Али како та ситуација може да да повода неспоразуму с једне стране, а с друге стране пошто ће и рад председников бити олакшан, кад буде израђен један пословник, ја бих молио, да се групе споразуму о кандидатима за један ужи одбор, или ће бити још боље да се на идућој седници изаберу ти чланови ужет одбора, који ће израдити пословник.

Јован Ђоновић: Добро би било да то буде готово за идућу седницу.

Председник др. **Момчило Нинчић**: Морам ставити избор овога одбора на дневни ред, који ћу молити, да што пре сврши овај посао.

Што се тиче другог питања, господин Јовановић има потпуно право. Ми треба да имамо један локал законодавног одбора, у коме ће 42 члана законодавног одбора моћи лепо да седе и дискутују, и где ће да се омогући приступ осталим члановима Народне Скупштине. Ја ћу тај захтев упутити председнику Народне Скупштине и молити га, да се у току овога лета постара, да се нова каква просторија створи, на неки начин, јер треба имати на уму, да то није лака ствар, пошто ми треба да останемо у згради Народне Скупштине, јер је незгодно да законодавни одбор ради ван све зграде Народне Скупштине, а то је техничка ствар. Ја ћу тај захтев упутити Председнику Скупштине и молити га, да што пре уради по тој ствари.

Сада да наставимо рад по дневном реду. Али пре прелаза на дневни ред ја бих молио, да се изабере један привремени председник и секретар, а ако допустите, пошто је господин Бошковић одсутан, ја ћу да кандидујем једнога од млађих људи, који би вршио дужност секретара.

Јован Ђоновић: Ја сам тражио обавештење.

Председник др. **Момчило Нинчић**: Добићете га, чим ово свршимо.

Ја мислим, да секретар буде господин Љуба Поповић. (Прима се.) Или господин Светислав Поповић, или ко други ко неће узимати учешћа у дискусији. (Чује се: Нека буде, господин Љуба Поповић.)

(Љуба Поповић заузима своје секретарско место.)

Молим, господо, да пређемо сада на дневни ред.

Господин Ђоновић је управно питање, по коме поступку мисли законодавни одбор да узме овај законски предлог у претрес, да ли по скраћеном поступку, који је предвиђен уставом, или да се ово сматра као обичан предлог и да се с њиме има да ради као и са осталим законским предлозима упућеним скупштинском одбору.

Има реч господин министар унутрашњих дела.

Министар унутрашњих дела **Светозар Прибићевић**: Господо, влада стоји на гледишту, да се овај законски предлог има расправљати по скраћеном поступку, као што је предвиђено у члану 133. устава, и то из ова два разлога. Први је разлог тај, што се овај законски предлог протеже на целу државу, и услед тога што се протеже на целу државу спада у оне предлоге, који су обухваћени под именом унификације законодавства, а унификација законодавства мора се према прелазним наређењима устава спроводити скраћеним поступком, тако да се скупштина резолуцијом изјави, да ли законски предлог, који је у овом одбору примљен, прима или одбија. С друге стране овај законски предлог је у вези са материјом, која је била обухваћена са познатом »Обзнаном« и која донекле значи ревизију »Обзнане«. »Обзнана« је један акт краљевске владе са неограниченим роком трајања, па је прелазним наређењима устава тај акт владин легализован и продужено му је трајање. И сада, кад овај законски предлог обухвата материју »Обзнане«, ради се о ревизији тога акта краљевске владе, па сада и такви предмети, који значе ревизију решења министарског савета имају по скраћеном поступку у законодавном одбору да се сврше.

Тиме сам гледиште краљевске владе образложно и молим законодавни одбор, да то прими.

Јован Ђонових: Господо, ја видим, да се ја и господин министар не можемо сложити у тумачењу овога члана. Прво и прво, овај закон не може спадавати у ред закона, којим се изједначава законодавство земље, или организују управне власти, јер то у ствари не стоји: Сваки нови закон, истина, протеже се на целу земљу и он ће донети одредбе, које ће важити за целу земљу. У колико се ја сећам у уставном одбору, кад је дато обавештење за донешће овога члана, казано је, да је овакав члан унет ради тога, да би се велики закони, као што су грађански законик, кривични законик, грађански и кривични поступак могли донети, јер је материја ових закона толико велика, има 7.000—8.000 параграфа, да би дискусија, кад би се о њима дискутовало, као што се ради са обичним законима, трајала врло дуго. Према томе, овај закон, који је сасвим нов, и ако има материје из разних ранијих закона, не може бити сматран као закон, о коме се не би требало да расправља као о обичним законима, које ради Народна Скупштина.

Друго, објашњење да се овај закон има сматрати као ревизија »Обзнане«, не могу да примим, јер нам није донета »Обзнана«, те се према томе не ради о њеној ревизији. Ја знам, да овде има елемената, који су обухваћени у »Обзнани«, али ово није дискусија о »Обзнани« нити о каквоме решењу или акту Министарскога Савета са законским карактером, него је ово један нов закон, и према томе ја бих Вас молио, да ми поштујемо Устав, који смо донели и да га у почетку нашега рада не газимо, већ да радимо на овоме закону, који се подноси сада; онако, као што ћемо радити са свим осталим законима, које буде имала Законодавна Скупштина да донесе, т. ј. да он прође кроз Законодавни Одбор а да Скупштина зма одрешене руке за дискусију и за његово мењање. Ја мислим, да је у интересу саме ствари, да ми са овим предлогом не поступимо овако, како се пре-

длаже, и то је, господо, један разлог, ради кога бих ја тражио успорен, а не убрзан рад.

Председник др. **Момчило Нинчић**: Има реч Триша Кацлеровић.

Триша Кацлеровић: Ја имам да учиним једну кратку изјаву у име својих другова. Сматрам, да разлози господина Министра Унутрашњих Дела у овоме питању не могу да издрже критику. Члан 133. Устава је толико јасан, да би сваки покушај, да се његово значење примени у смислу изјаве господина министра унутрашњих дела, т. ј. да овај законски пројекат реши законодавни одбор по краћем поступку, на убрзан начин; био повреда Устава. Тај члан Устава је толико јасан, да о томе не може бити речи. У првој алинеји јасно је речено »за изједначење законодавства и управе«. А, овде нема шта да се изједначава, овде постоји једна »Обзнана«, а »Обзнаном« нема шта да се изједначава. Ово је специјални закон, који тангира конкретне случајеве, и ради тога ја сматрам, да је у праву господин Ђонових, који је изнео разлоге у погледу тумачења овога члана и да би законодавни одбор као експонент Законодавне Скупштине погрешно, ако би ово питање о овоме законском пројекту решио кратким поступком и онемогућио тиме једну пуну дискусију, како то у нормалним приликама бива.

Због тога ми не можемо да примимо гледиште господина министра унутрашњих дела, односно владе, већ сматрамо да су разлози, које је господин Ђонових изнео, на своме месту.

Председник др. **Момчило Нинчић**: Има реч господин Министар Правде.

Министар правде **Марко Ђуричић**: Потпуно је тачно гледиште, да се овим предлогом подноси један законски предлог, којим се изједначаје законодавство наше земље. Материја, која је обухваћена овим законским предлогом, постојала је у законима, који важе у неколико у свима разним законима, који постоје у нашој држави сада. Овим законским пројектом, који се подноси, иде се на то, да се та материја кривичнога дела криминализује на један начин јединствен за целокупну државу. Дакле, оно развојно законодавство које постоји уводи се сада у једно, а то је право изједначење законодавства. Не може бити сумње о томе, да се овим предлогом иде на то, да се једној материји, извесним кривичним делима постављају овде одредбе јединственог закона целокупне државе, које до сада нису биле такве, него су биле разне, и онда се тим очевидно ради на изједначењу законодавства. Влада је могла поступити још краћим путем, она је могла да »Обзнану«, као једну од првих ствари, поднесе на разматрање у законодавни одбор, па да је одбор реши. Али влада није тако хтела, него је поднела пројекат законски, који се сад подноси одбору и он има да га реши.

Председник др. **Момчило Нинчић**: Има реч господин Настас Петровић.

Настас Петровић: Господо, мени је потпуно јасно, да овај пројекат, који се сада пред нас износи, има пред нас и да дође, т. ј. да дође пред одбор који се родио из Уставотворне Скупштине. Сви законски предлози, који не решавају какве нове проблеме, проблеме, који нису решени ни у законима краљевине Србије, Босне и Херцеговине, или другим нашим покрајинама, сви ти за-

конски предлози, дакле који не решавају какве нове проблеме, морају доћи пред овај одбор, јер се њима изједначаје законодавство у целој нашој држави. Овај одбор, пред који је изнет овај пројекат, има свој привремени карактер. Он траје највише две године. (Гласови: Траје пет година.) Овај одбор изабран је из Уставотворне Скупштине и он, према томе, може трајати свега две године, а друга Скупштина, која буде дошла за овом, изабраће себи други одбор за оне остале године. Дакле, господа, овај одбор има свој привремени карактер, и томе одбору, који се родио из Уставотворног Одбора и који има овако привремен карактер, морају се поднети сви законски предлози, којима се решавају проблеми, на известан начин већ решени у појединим нашим крајевима. Само нова питања, која има да се реше путем закона, само она траже нов, други Одбор у овој Скупштини и тај нови одбор имао би та питања и те предлоге да расправи, а сви остали законски предлози, по мом најдубљем уверењу има да дођу пред овај одбор. Ако хоћете баш је и добро што тако има да буде, што сви предлози за изједначење закона има да дођу пред овај одбор, јер је он један велики форум, док други одбори, који доцније буду бирани, не ће бити тако велики, него ће се састојати свега из 7—8 лица, као што је и досада било. И са тог практичног гледишта добро је, што ће ова ствар доћи пред овај велики одбор.

Председник др. **Момчило Нинчић**: Ја мислим, господа, да приступимо решењу овог претходног питања. Господа, која су за то, да се овај законски предлог подвргне краћем поступку у смислу члана 133. Устава, нека изволе седети, а која су против, нека изволе устати. (Мањина устаје.) Објављујем, да је законодавни одбор усвојно гледиште владино, да се овај законски предлог узме у поступак у смислу члана 133. Устава. Молим господина секретара, да прочита први члан законског предлога.

Секретар др. **Љуба Поповић** чита члан 1. (Види на страници 8.)

Председник др. **Момчило Нинчић**: Отварам дискусију о првоме члану. Реч има господин **Триша Кацлеровић**.

Триша Кацлеровић: Ја мислим, господа, да бисмо ми о овоме законском пројекту, пошто је ово у ствари смањено законодавно тело, требали најпре водити дискусију у начелу, а господин председник предлаже, да се одмах води дискусија од члана до члана. Ја мислим, да је то и смисао једнога закона, а да је то и иначе ред. У Уставном Одбору такође се водила дискусија у начелу, па се и о овој ствари мора водити дискусија у начелу, па тек онда да се пређе на специјалну дискусију. Ја предлажем, да се то учини; кад је већ господин председник заборавио то да учини.

Председник др. **Момчило Нинчић**: Ово је једна тешкоћа; која потиче отуда што ми немамо пословника. Господа, ми смо у пракси усвојили пословник Уставотворне Скупштине, који се у овоме случају тешко може да примени, али законодавни одбор од случаја до случаја доноси решење по којем ће да се ради. Овде може да се постави питање, да ли треба да буде начелна дискусија. Ако Одбор налази да треба да водимо начелну дискусију, ја остављам одбору да реши, да ли да водимо сада начелну дискусију и у овом

специјалном случају, док се не донесе Пословник и то питање дефинитивно не реши. Стављам ово питање на гласање. (Коста Новаковић: Треба прво да се зна, да ли су сви у начелу за тај закон.) Прво да решимо питање Пословника. Ја молим госпoду, која су за то, да се води начелна дискусија код овога законског предлога, да изволе устати, а господа, која су против нека изволе седети. (Коста Новаковић: О томе не треба да се гласа.) Ово се мора да реши. И ово је један случај Пословника одборског, који је увек Одбор сам себи скрајао.

Реч има г. **Љуба Јовановић**.

Љуба Јовановић: Ја, господа, морам да кажем своје мишљење, а то моје мишљење истиче из онога, како ја уопште гледам на рад Законодавног Одбора, а тај рад обележен је самим Уставом. Овај Законодавни Одбор има у многим погледу, а специјално што се тиче дискусије, да замени саму Народну Скупштину. И, господа, онако исто као што Народна Скупштина има да расправи и реши хоће ли један предлог примити у начелу или одбацити, исто тако и овај Одбор има да реши хоће ли примити у начелу или не један предлог и у опште предмете, које му Влада упути или који из саме средине одбора буду изашли. Не може бити решавања, ако нема дискусије. Ја уопште мислим, да је Устав, због гломазности Уставотворне Скупштине, која је претворена у Законодавну, и због ових тешкоћа, које у њеном раду настају услед поцепаности великог броја клубова и уопште због спорости, која у парламентарном телу влада, хтео убрзати поступак и пренео је на Уставни Одбор израду свих закона ове врсте. Ја замисљам да би требало при том да влада онај исти поступак у принципу, она иста начела, која владају у парламентарном раду. Нисмо ми један обичан одбор, него један одбор који у погледу дискусије замењује Народну Скупштину, јер Народна Скупштина неће имати да дискутује него ће давати само кратке изјаве, и имаћемо да у њој само гласамо овако или онако. Ја све ово говорим у опште, и кад говорим у опште, то се тиче и овога предлога, мислим да не можемо друкчије радити и да не би одговарало оној идеји, која нас је руководила кад смо ову установу законодавног одбора завели, ако бисмо друкчије одлучили.

Председник др. **Момчило Нинчић**: Ја мислим да више о овоме не дискутујемо, него да ову ствар ставим на гласање. Ово ће наше решење имати у толико више значаја, што ће бити упуство за ужи одбор кад буде радио Пословник.

Господа, која су за то да се води начелна дискусија нека изволе устати, а господа која су против нека изволе седети. (Већина устаје.) Објављујем, да је већина законодавног одбора за то, да се води начелна дискусија пре детаљне дискусије.

Отварам начелну дискусију.

(Коста Новаковић: Има чланова, који нису прочитали цео пројекат и ја вас молим, да се пројекат прочита.) Молим г. секретара да прочита цео пројекат.

Секретар **Љуба Поповић** чита цео пројекат:

Пројекат закона

о заштити јавне безбедности и поретка у држави.

Чл. 1.

Као злочинство у смислу Казненог Закона сматраће се и ова дела:

1. Писање, издавање, штампање, растурање књига, новина, плаката или објава, израђивање или растурање књига, којим се иде на то да се по потстрекне на насиље према државним властима предвиђеним Уставом или у опште да се грозни јавни мир или доведе у опасност јавни поредак. Ово важи и за сваку писмену или усмену комунистичку или анархистичку пропаганду или убеђивање других да треба променити политички или економски поредак у држави злочиним, насиљем или ма којом врстом тероризма.

2. Свако организовање, потпомагање, или постојање чланом каквог удружења, које би имало за сврху пропаганду комунизма, анархизма, тероризма, или удружења ради припрема или извршења убиства или у опште оно што се садржи у предној тачки.

3. Свако издавање под закупи или ма у којем виду уступања зграда или простора за скупљање лица којима би био циљ припрема или рад за остварење чега од онога што је изложено у горњим двама тачкама, ако је онај, који је зграду или просторије уступио знао на шта ће се оне употребити.

4. Свако организовање, здруживање или пропаганда, којима се иде на то да се проузрокује војна побуна, метеж или незадовољство код војника или да се грађани или војници не одазивају својим војним дужностима или да се омета, отежава или ограничи производња, поправка или пренос војног материјала или снабдевана војска за њене потребе, као и у опште свака антимилитаристичка или антидржавна пропаганда, као и свака припрема, покушај, или извршење у циљу да се поруше или пониште објекти који служе јавном саобраћају, јавним инсталацијама и потребама.

5. Свако стављање у везу са каквом личношћу или каквим друштвом у иностранству у циљу добијања какве помоћи отуда ради припреме за револуцију или насилну промену садањег политичког стања у земљи или другог чега у предњим тачкама предвиђенога, као и свако помагање кога иностраног лица или друштва од стране некога са територија наше Краљевине, кад то лице или друштво раде против уређења, поретка или јавнога мира наше државе.

6. Свака производња или прикупљање оружја, оруђа, справа или експлозива ради којег од напред поменутих циљева, као и свако прикривање тих предмета.

7. Сва припрема, покушај или извршење убиства ма ког органа власти или политичке личности.

Чл. 2.

Ко учини ма које од кривичних дела изложених у члану 1. овога закона, казниће се смрћу или робијом до 20 година. Предмети кривичног дела конфисковаће се.

У циљу бржег и лакшег утврђења кривице допуштено је надлежним властима да претресу врше и ноћу ако то захтева прека потреба.

Чл. 3.

Државна политичка власт тражиће од најближег команданта војску ради одржања јавне безбедности кад год се покаже да у којем конкретном тежем случају нису за то довољни њени органи личне и имовне безбедности.

Ближе одредбе о начину употребе војске прописале Министарски Савет.

Чл. 4.

Кад се у какву општинску или срезну пошале војска услед угрожене безбедности, онда ће становништво те општине, односно среза, бити дужно да из својих средстава, свака кућа према свом имовном стању храни и потребама снабдева војску. Прибирање потребних намирница врши, под руковођењем и надзором државне и полицијске власти, општинска власт и у укупном износу уредно и на време предаје војској власти.

И други трошкови, које би држава учинила услед употребе војске, падају на становништво, но ако се ред брзо поврати да се становништво ослободи плаћања накнаде тих трошкова и да они падну на терет државне касе.

Они, који би због дела којим је изазвана употреба војске били осуђени на казну, дужни ће бити накнадити становништву и држави учињене издатке око употребе војске.

Чл. 5.

На захтев Министра Унутрашњих Дела, Министар Војни и морнарице одобриће да потребан број војника пређе у канцармеријску службу и тамо одслужи свој рок.

Чл. 6.

Лица, која у скитњи, пијанчењу или блудничењу проводе време, а не могу показати да се на поштен начин издржавају, казниће се због тога затвором до три месеца, а осим тога као лица морално поспрула и склона вршењу кривичних дела, могу бити упућена и после издржане казне у завод за принудан рад.

Малолетна лица ако не би била осуђена на казну упућиваће се у завод за васпитање и морално поправљање у којем такво лице може остати највише пет година, ако није навршило 16 година живота, иначе до пунолетства.

Министар Правде овлашћује се, да донесе уредбу о поступању за случајеве упућења оваквих лица у заводе за принудан рад или у завод за васпитање и морално поправљање малолетника.

Чл. 7.

Ко распрскавајуће материје или справе или оруђа потребна за њихово справљање гради или другога упућује како да их начини, набави, чува или их другоме продаје, ма да зна или мора држати да су све оне одређене да се употребе за извршење каквог злочинства, поред оних побројаних у чл. 1. казниће се робијом.

Чл. 8.

Ко је овлашћен да држи распрскавајуће материје на овима рукује противно постојећим правилима и наредбама надлежних власти и с тиме проузрокује какву штету или опасност по имовину, живот или здравље других, казниће се робијом а у особито таким случајевима затвором.

Чл. 9.

Ко се огрешни о постојеће законске прописе и наредбе о производњи, увозу и продаји барута, динамита, ватреног оружја и других распрскавајућих материја казниће се повчано од 10.000 до 100.000 динара према величини кривице и своме имовном стању.

Ову новчану казну може суд изрећи и у свима случајевима чл. 7. и 8. овога закона, поред тамо предвиђених казни ако нађе да је то у интересу одржања јавног поретка.

Чл. 10.

Државни чиновници и службеници, радници војне администрације, службеници самоуправних тела, који појединачно у већем броју или укупно престану вршити своју службу у циљу штрајка, казниће се затвором, а подстрекачи и коловође и новчано до 10.000 динара.

Чл. 11.

Ако лица, којима штрајк није забрањен, покушају спречити и друга лица да раде, казниће се затвором до 6 месеци, ако њихова радња не пређе у какво теже кривично дело.

Ако се оваквa лица на позив власти одмах не разиђу с места где су се недопуштено скупили, казниће се затвором до годину дана и новчано до 3000 динара.

Чл. 12.

Ко на јавним зборовима, у отвореним или затвореним просторима или иначе ма где, носи или износи ма какве знаке, заставе или натписе као знак позивања или пострекавања да се створи јавно мишљење да постојећи правни поредак треба заменити другим, путем преврата, рушењем приватне својине или уништајем јавнога мира, казниће се затвором најмање годину дана или новчано до 50.000 динара, или обема казнама.

Чл. 13.

Само учествовање при манифестацијама из предњег члана против организоване државне власти, казниће се затвором до годину дана или новчано до 3000 динара или обема казнама.

Чл. 14.

Ако је надлежна власт забранила какву манифестацију против државне власти или иначе какву другу манифестацију противну државним интересима, сви учесници, који се на позив власти одмах не растури, казниће се затвором најмање годину дана, а коловође и надговарачи, да се манифестација не растури, и новчано до 5000 динара.

Чл. 15.

Државна управна власт кад утврди да је какво удружење (синдикална организација или друга) променило свој законом допуштени циљ или отпочело тајно или јавно да се бави другим недопуштеним или противзаконим агитацијама или пословима, растуриће такво удружење.

Противу овога решења о растурању удружења његови законски представници имају право жалбе у року од три дана Првостепеном Суду, чије је решење извршено, ако одобрава одлуку управне власти; а ако ову поништава упр. власт има у истом року право жалбе Касационом Суду.

Законски представници овако растуреног удружења, казниће се за недопуштени рад затвором најмање годину дана и новчано 5000 динара у колико овде нема тежег кривичног дела.

Чл. 16.

Остала злочинства и преступи из општег каз. законика учињена путем штампе и јавним зборовима и удружењима у повреду појединих

кривичних дела, престају важити у колико се тичу ових дела.

Остале одредбе ових закона које не предвиђа општи каз. законик остају и даље у снази.

Чл. 17.

Кад оптужени у смислу чл. 46. српског закона о штампи буде позват ради саслушања, па се крије, побегне или га у опште нема у месту пребивања за три дана од судског позива, и то се констатује званичним извештајем надлежне власти, суд неће у будуће позивати таквог оптуженог преко »Службених Новина« нити му преко њих вршити икаква саопштења, већ ће се све судске одлуке које му се имају предати прилепити на дом његовог последњег становања или пословног бављења, као и на судску таблу и оне ће се сматрати за пуноважне у погледу рачунања рокова.

Чл. 18.

С обзиром на наређење чл. 21. овога закона, има се у будуће сматрати, да је наређење чл. 58. одељак 1. српског закона о штампи престало важити у колико се односи на општи каз. законик.

Чл. 19.

Не могу вршити никакву јавну службу или функцију нити бити народни посланици нити часници самоуправних тела они, који припадају комунистичкој партији или у опште каквом удружењу, које је овим законом забрањено.

Лица која сада врше предње функције разрешавају се по ступању на снагу овога закона.

Чиновници и јавни службеници који би са овога разлога били разрешени од дужности могу се противу решења Министровог жалити о томе Министарском Савету. Примљена жалба не обуставља извршење решења.

Чл. 20.

За сва кривична дела по овоме закону судиће државни судови по слободном судијском уверењу и судиће као хитне предмете.

Општи део Казненог Законика за Краљевину Србију (§§ 1.—81. закључно) примењиваће се у свему на сва кривична дела по овоме закону.

Чл. 21.

Све овоме закону противне одредбе из општег каз. законика и других споредних казних закона, као и закона о штампи, закона о удружењима и зборовима и других закона неће се примењивати у колико су овоме закону противне све докле овај закон буде важио.

Председник др. **Момчило Нинчић**: Отварам начелну дискусију о овоме законском предлогу. Има реч г. Триша Кацлеровић.

Триша Кацлеровић: Овај законски пројекат, који је влада спремила против комуниста и њихове партије, јесте последица режима »Обзнане«. Да није било Обзнане, не би било ни овога закона, а пре њега не би било ни атентата. Обзнана је дошла без икакве стварне потребе. Комунистичка партија својом акцијом и делима пре Обзнане није давала повода за доношење Обзнане. Ово — кад је реч о њеној акцији и делима пре Обзнане — нарочито подвлачим, Влада је донела Обзнану, да би обезбедила доношење Устава у миру. То је био, дакле, мотив наравно привидан мотив за јавност.

Међутим, господо, кад је реч о Уставном питању, комунистичка партија, ни пре заседања Уставотворне Скупштине ни у току њеног рада, не само да није сметала решењу питања о Уставу, него напротив, наша партија и кроз своју штампу и кроз своје скупове била је та која је желела, да се што пре донесе Устав и да се тим Уставом изравна оно ненормално и нестално стање, које је постојало у разним областима наше државе.

Наше држање у Уставотворној Скупштини, кад је реч о Уставу, кад је реч о принципима и разликама које постоје између комунистичке партије и осталих партија на Уставном питању и на уређењу државе, познато је. Али кад је реч о најважнијој ствари, коју је Устав имао да уреди, кад је реч о јединству народа, наша се партија декларирала пре него и једна друга буржоаска партија одмах после фактичног уједињења трију племена у нашу државу, за пуно народно јединство, јер у томе пуноме народном јединству, наша је партија гледала залогу колико за свеколико развијање целог народа, толико још више гледала је залогу за успешно вођење отворене јавне класне борбе пролетаријата Југославије против буржоаније.

У осталом, господо, владу није руководио тај мотив, да је постојала од стране комунистичке партије опасност за мир и поредак, кад је реч о решавању Уставног питања. Влада је хтела тим питањем и ту ситуацију да искористи у намери да сузбије комунистичку партију, која је на изборима неочекивано показала велики успех и у исто време да том Обзнаном у очима масе дискредитује комунистичку партију, као партију која по сваку цену и без икаквих обзира жели да створи хаос у нашој новој држави. Влада пак није имала никаквих стварних доказа да донесе ту Обзнану кад је била реч о комунистичкој партији. И ви се сећате, да Министар Унутрашњих Дела у својим двама говорима, поводом наше интерпелације о Обзнани, није ништа изнео конкретно ни позитивно о акцијама и делима комунистичке партије, која би оправдавала доношење такве једне Обзнане. Пре Обзнане у нормалним приликама, у једном редовном политичком стању није било атентата, нити терористичке акције, јер тада су партијске организације и њени чланови стајали под директним организационим одбором и духовним утицајем Главног Одбора Комунистичке партије. У тим нормалним приликама, у том отвореном раду интерес сваке организације, без разлике на њен класни положај, био је да буде реда и дисциплине у партији. Више него и једна друга политичка партија, комунистичка партија јако и нарочито залаже на то, да у њеним редовима буде што потпунијега реда и што јаче дисциплине. Лична самовоља и лична гледишта као и појединачна одметана није никад трпела комунистичка партија од како постоји класне борбе пролетаријата, а данас још мање кад се има на уму и кад ми врло добро знамо, да се наша партија налази у једној земљи у којој су се створиле многе и многе абнормалне појаве које у другим земљама не постоје. Код нас је после рата извршено уједињење у које су ушле разне тенденције националистичке и друге природе и наша партија је знала да у таквом хаотичном стању треба бодрим оком да мотри на све оно што се у њеној средини ради. Због тога у колико је год то било

могуће, а то ће разумети политички људи, тешкоће за такву партију биле су огромне да кроз живот народни у питању, у Конституанти, и на зборонима одржи ред у њеним организацијама, да оне све стоје под њеном контролом и њеним руковођењем. Чим је дошла »Обзнана«, тај морални и духовни утицај, за којим тежи свако партијско водство, да проширује и одржава над масама, постоје немогуће. Организације су биле многобројне и биле су затворене. Одржавање јавног реда није било могуће а о каквом тајном раду да би се одржала дисциплина у партији такође није могло бити ни речи. У оваквој ситуацији, која је трајала до доношења Устава, комунистичкој партији било је апсолутно немогуће да на тако великој територији и код маса од којих је један добра процената тек почео да сриче комунистичку азбуку, затим у једној атмосфери у којој постоје различне тенденције које се не слажу са интересима комунистичке партије, апсолутно је било немогуће да комунистичко вођство одржи свој утицај и духовне и организационе везе са члановима својих организација. Ми смо приликом дискусије о нашој интерпелацији о »Обзнани« то нарочито нагласили. Ми смо тада казали, да у таквој ситуацији морамо са себе да скинемо сваку одговорност, ако би се у држави десиле и такве појаве, да појединци или поједине групе и грунице раде нешто на своју руку што не стоји у складу са радом и методама комунистичке партије.

Ми смо били свесни, и без сазнања туђега искуства у сличној ситуацији, да чак и писмо имали тога искуства у ранијим социјалистичким партијама пре рата и у Прусској и у Аустрији и у Француској, да су владе законима онемогућавале јавну егзистенцију социјалистичке партије — свесни смо били, да у таквој ситуацији врло тешко да партија функционише како треба и због тога смо ми дужни да дамо такву једну изјаву, отворено, лојално и поштено за политичке људе, који хоће објективно да посматрају ситуацију и да кажемо, да је од режима »Обзнане«, од 29. децембра, наша партија била у немогућности да контролише шта се у њеној средини ради.

И у Народној Скупштини поводом дискусије о интерпелацији о »Обзнани«, као и у јавности, поводом атентата на Регента и поводом атентата на Драшковића, и буржоаски народни посланици и политичари, а нарочито питања оваква каква је, бацили су сав одијум и сву одговорност за ове појаве на комунистичку партију и то у првом реду на њено водство, на њен извршни одбор, па су ишли толико далеко, да су ту одговорност за те атентате извршене, па чак и за атентате скројене са нарочитом политичком тенденцијом за поједине људе, којима је већ тешко што се до сада на њих није извршио такав покушај, кажемо, да су ту одговорност бацили чак и на посланички клуб. Поводом атентата на Регента, ми смо дали категоричку изјаву, да наша партија са тим атентатом апсолутно нема никакве везе, без обзира што је Стејић атентатор члан једне комунистичке организације. Та је изјава дата у име извршног одбора и у име посланичког клуба, који је политички експонент комунистичке партије у Парламенту.

Потребно је понова да се нагласи, да ни извршни одбор ни посланички комунистички клуб ни за други атентат апсолутно не носе никакву

одговорност, јер апсолутно никаквих веза ниш и у опште никаквог савињања о томе нису имали.

Ако хоћете да верујете на реч једном политичару, који вам отворено каже да од онога тренутка, од када сам ја постао председник комунистичког посланичког клуба, од 6. априла па до атентата на Регента и другог атентата — онда када ја већ нисам био овде у Србији, већ на другом месту, — посланички комунистички клуб није имао апсолутно никаквог учешћа у тим индивидуалним или терористичким комплотима. Понављам, да није имао никаквога учешћа. Шта више, комунистички посланички клуб разумевајући врло добро и објективну и субјективну ситуацију, у којој се налази и наша земља и наша партија, стојећи увек на Марксистичком гледишту у погледу класне борбе и сукоба буржоазије са пролетаријатом, сматра, да никаква индивидуална акција и никакви инади и терори за време буржоаског режима нису у стању да измене друштвени систем. И, господо, у место кад је Устав донесен да се режим »Обзнане« ликвидира, да »Обзнане« нестане, »Обзнана« је продужена. А пре дефинитивног изгласања Устава покушавало се је да се она и онаква Обзнана прошири, односно да се пооптри. Ја сматрам, — а то ће и људи који воде дуго година политику и политички хладно и трезвено посматрају ствари и развитак борбе, која се данас води у целом свету и водиће — се стално све док се не реше сукоб између живих сила, које се боре, признати — да је велика погрешка да у тренутку кад се доноси Устав, за који владина већина вели да је слободуман, да је један од најбољих у Европи, да се баца једна црна копрена, да се засејни најцрњим бојама његово слободоумље и одрекну најелементарнија права и слобода свима грађанима и читавим партијама. Данас се исто тако »Обзнана« проширује. Дошли су, господо, атентати на регента и на Драшковића. Ја сам већ казао, да са тим атентатима наша партија нема апсолутно ни идеје ни организационе везе. Ми смо противници сваке индивидуалистичке и појединачне акције. Терором, бомбом, једним гестом једнога човека, који мисли да ће одузимањем живота једном човеку, једном министру, једном краљу решити зло, да се онемогући реакционарни режим и да се осигурају политичка права и слобода његовој партији, наша партија је и против тих метода увек била, јер налази да ако би се те идеје увеле и усвојиле у пролетерским редовима, да би класни пролетаријат сипао са правог пута и отишао у анархистичке воде. Ради се овде, господо, о борбама маса, о борбама које данас постоје, о класним борбама. Оне су за свакога и најпростијег човека јасне, очигледне; нарочито после овога рата. Класна борба се води успешно само организованим масама и с једне и с друге стране. Противници наши су такође организовани. Организовани су кроз своју државу, организовани су кроз своје партијске организације, организовани су кроз своје економске и финансијске организације; брине поредак, за који мисле да је добар и да другојаче није могућ и да треба да траје док је света и века; без своје организације не би могли да се одрже. Али и они, који сматрају, да није добар ни правичан овај поредак, да не постоји на темељу хуманости и љубави међу грађанима и они морају такође бити организовани да би заменили овај поредак, с тим за који сматрају да ће одговарати не само огромној већини људи, који одржавају на својим плећима цивилизацију и културу, него у опште свима људима на кугли земаљској. И због тога наша партија је увек стајала и пре рата и данас више него икада у Југославији, у данашњим хаотичним приликама да само организована маса на темељу јаке дисциплине могу успешно да корачају орим идеалима ради којих је и постала комунистичка партија. С друге стране ми смо врло добро свесни тога шта све може да проистекне, да пронађе за комунистичку партију, за радничке организације у свима њезиним формама од једног атентата било да успе или не успе, било да је атентат на владоца, било да је атентат на каквог водећег човека из буржоазије.

Историја је пуна таквих случајева. Сваки атентат доноси још крућу реакцију него што је била. Сваки атентат директно или индиректно мање више погађа баш ону класу, ради чијега је благостања један човек узео револвер или бомбу, да се освети буржоазијском режиму, кроз личност једнога човека за овакву или онакву реакцију. Ми смо осетили то још донашањем »Обзнане«, када није био извршен атентат ни на какву крупну личност. Буржоазија је конструисала себи један страх од комунистичке партије и казала је: комунистичка партија, која до сада није ништа илегално и кажњиво урадила, која је до сада јавно говорила, јавно радила, а многи ће од Вас у души признати, да је она за своје јачање искористивала хаотичну политику, која је владала у држави, и онда је буржоазија замислила, да ће комунистичка партија ићи све више унапред и да она мора побеђивати. Тада је, као што рекох, влада испољила свој страх, донела је »Обзнану«, сматрајући да је и само постојање комунистичке партије један атак, један атентат на државу, па смо већ још тада, одмах осетили тешке последице таквога корака владиног за рад комунистичке партије и радничких организација.

Долази атентат на Регента. Ја Вас молим, господо, да за један моменат замислите и поставите себи ово питање. Ми смо се борили и у Скупштини и ван Скупштине, да се режим »Обзнане« укине, доказивали смо меродавним факторима и у Скупштини и ван Скупштине, да је у интересу баш онога реда и мира, за који влада илегира, да се омогући радничкој класи и представницима комунистичке партије да могу водити јавну отворену борбу. И сад знајући у какав је тежак положај дошла комунистичка партија и њено поство, како је комунистичка партија јако погађана »Обзнаном«, и сада баш у тим поремећеним односима комунистичке партије долази на идеју да се убије Регент и да се убије Драшковић, па можда и господин Прибићевић, па можда и господин др. Кризман, па можда и др. Рибар и још извештај број људи, чија су имена објављена у новинама, да су њихове главе већ у торби. Ја сматрам, што се мене лично тиче, да нема таквога иднота на челу наше партије, водства наше партије, који би био толико малоуман да зло, које се јавља са »Обзнаном«, лечи још већим злом, а то је убијством Регента или убијством каквог водећег човека у држави. Ја сматрам, да нема таквога иднота у комунистичкој партији који ће после атентата на Регента извршити атентат на Драшковића и да верује, да ће бити на тај начин у стању да омогући

стварање нормалних прилика у нашој земљи, у којима ће се комунистичка партија развијати.

Ја не дајем овим својим говором никакву изјаву, ни исповест да бих Вас убедио како се ми кажемо. Ми немамо зашто да се кажемо. Ви ћете се о томе уверити доцније, кад не буде јавно постојала комунистичка партија. А уверићете се исто тако и на судском претресу, кад је реч о комунистичкој партији и о комунистичком клубу, да ми комунисте немамо у тим стварима апсолутно никаквих веза, нити носимо икакву одговорност за њих. И због тога није никакво чудо, да у таквој атмосфери, која је већ створена и дат квасац »Обзнаном«, а тај квасац појачан продужењем »Обзнане« после доношења Устава, кад је према датој речи Владиној требало »Обзнану« укинути, није никакво чудо, што су се почели јављати атентати и што су се појединци лаћали и тих средстава. (Министар унутрашњих дела **Светозар Прибићевић**: Пазите добро на речи. Ви кажете није никакво чудо.) Да, да, није никакво чудо, јер та појава није нова ни код нас, историја је пуна таквих случајева, али за њих не можемо носити одговорност ми. Ми само објашњавамо, а не правдамо.

Историја је пуна таквих случајева, да у режимима реакције, у којима се и класама и појединцима одузимају политичка права и могућност да се политички развијају и боре да осигурају себи економску егзистенцију, долазе на идеју да дигну руку на овога или онога, за кога сматрају да је крив за ово или за оно зло. Садашњи закон треба да заврне нижу комунистичкој партији, за коју влада из буржоазије кроз своје органе и свога јавног мишљења сматра да носи одговорност за све ово. Овим законом влада хоће да поврати поремећени ред и мир у земљи. Ја мислим, господо, да влада то неће постићи, и ми смо тога дубоког уверења, да влада оваквом једном мером неће постићи ни ред, ни спокојство, ни мир ни за водеће људе у држави ни за спокојство целог народа, који треба у истински стварном миру да развија све своје снаге на свима пољима јавног живота.

Стање може да буде још горе. То кад кажем »још горе« господин министар не треба то да сматра, не треба да буде толико осетљив, те да и то пићали на рачун комунистичке партије, да ће за то »горе« носити одговорност комунистичка партија. Ви ћете растурити њен посланички клуб, онемогућити његову јавну акцију. Наравно, Ви имате силе и можете то да учините. Али, поред таквога новог створеног стања, у коме се неће омогућити слободан развитак јавне борбе, која хоће да се бори на терену ових идеја, наша партија неће носити одговорност, ако се десе случајевни због којих ви овај закон доносите. Ви знате из искуства других народа, да је и тамо било сличних режима, који су изазивали атентате на владе, кнежеве, министре, банкере и на читаве корпорације, почевши од Русије па до западних земаља на Атлантском океану, завршујући са Шпанијом, па ипак такав један режим, који је хтео искористити атентате, које су махом вршили људи, који никакве идеје и везе нису имали са социјалистичком партијом пре рата и данас, него су анархисте ексалтиране природе људи, тај режим није могао дуго да се одржи. Један од најврљих режима против социјалистичке партије био је Бисмарков режим. И он је морао да се

скљока под притиском живе силе и енергије, које су ницале из немачког друштва, силе, коју је створила експлоатација и капитал.

У Русији је царски политички режим увек постојао. Тамо су атентати били сталне појаве, зато што су људи, који су их вршили, били мишљења, да се убијањем може да застраши овај царистички режим. Они нису добро познавали прилике, заборављајући, да ће на место овога пара доћи други или да ће на место једнога губернатора доћи други. Цареви су и кнежеви падали, губернатори су падали, али је режим увек постојао. То је тако ишло све док се нису створиле објективне прилике, а затим и субјективне прилике, благодарећи бољшевичким организацијама пре рата...

Министар Унутрашњих Дела **Светозар Прибићевић**: И немачком злату.

Триша Кацлеровић: Немојте тако говорити ви, који сте добар познавалац светске историје. Знате врло добро, да тако не стоји ствар. Дакле, кажем, док се нису створиле објективне и субјективне прилике у рускоме царству, да на један врло лак начин и без атентата и без убијања руских царева и губернатора промене систем, који је дотле владао. А тај систем нису променили ни социјалистичка ни комунистичка партија, него су тај систем променили баш они људи, који су имали интереса да треба променити и форму и политику рускоме царству. Значи, да је и за буржоаску демократију то један стари аксиом, да је, само кад постоје објективне и подесне субјективне прилике и околности, у стању да се дође до победе бољих и напреднијих идеја но што су до тога момента постојале и владале. Борба идеја и система у данашњем друштву води се и с једне и с друге стране масама и ако постоје објективни услови, онда ће те идеје и системи морати победити чим се изгуби стварна истинска подлога за егзистенцију на другој страни. Буржоазија је кроз револуцију срушила феудално апсолутистички режим. И пре тога је било појединачних акција, и тек онда кад су се сазреле прилике да буржоазија може да узме власт у своје руке кроз револуцију, силом, оборен је један стари, застарели режим, застарела форма друштвеног уређења и заснована нова напреднија форма. Данас постоји борба комунистичке и социјалистичке партије с једне стране и капиталистичке класе с друге стране. То је борба идеја, то је борба система (Министар Унутрашњих Дела **Светозар Прибићевић**: Највише сте социјалиста тамо подавили.) Није то борба егзалтираних личности, него борба два света, једног света, који губи тло; на коме стоји и другог света, који се родно, али који хоће путем организовање борбе да створи један нов друштвени поредак, у коме ће се омогућити свакоме човеку да живи срећно. И онога тренутка кад се те прилике створе, тај нови систем мора победити. Ми смо свесни, да код нас у Југославији не постоје ни објективне ни субјективне прилике, да би могла комунистичка партија путем револуције данас, сутра, кроз пет, кроз десет година да узме власт у своје руке, али несумњиво је, да постоје елементи, услови, квасац за егзистенцију радничке борбе, која свој израз налази данас у комунистичкој партији.

Капитализам данас целокупним својим системом рађа радничку борбу, рађа социјализам и

комунизам и нема те силе, нема те »Обзанане«, нема тога закона, који може уништити, угушити и онемогућити борбу идеја и борбу интереса, и кад дође моменат, а будите уверени да овај режим, који ви хоћете да створите, неће дуго трајати, јер ће га живе силе срушити, онда ћете се брзо уверити, да ће и комунистичка партија у Југославији извршити своју историјску улогу, као и у другим земљама.

Према томе ми сматрамо да овим вашим актом, којим хоћете да онемогућите комунистичкој партији јаван живот и јаван рад, ви вршите један акт насиља над једном партијом, која представља неколико стотина хиљада чланова, а иза које стоје неколико милиона душа. (Чује се: Има ли у Русији других партија? — Један глас: Има), да тим насиљем нећете постићи оно што желите и да ће ипак доћи време, кад ћете се уверити, да је баш у интересу мира да дозволите јавну отворену борбу радничких маса и кроз њихове политичке и њихове економске организације.

Ја се нећу уништити у детаље овога законскога пројекта, који се може назвати крвавом пројекцијом на оно, што ви желите да постигнете. Онај, који буде читао овај закон у јавности, у Европи, он ће морати да се мало замисли. (**Светозар Прибићевић:** Што тако говорите?!) Ви сте се ухватили, господине Прибићевићу, за Америку (**Светозар Прибићевић:** И даље, и даље!), за Швајцарску, свакако и за Француску, јер док у другим земљама Европе комунистичке партије у истини предузимају акцију и дела, ја са овога места морам, нажалост, да вам кажем, да комунистичка партија није предузимала никакву акцију, нити је дошло до каквог сукоба маса. (Приговори.) И кад су комунистичка партија и њихове вође осетили да је ситуација слаба за њих, они мисле, да ће ту слабу и за себе неповољну ситуацију за себе побољшати, ако се почну да служе овим судудим средствима, то је ваше мишљење и логика.

Према томе ја сматрам, да се овим актом владе врши један акт насиља према целој радничкој класи, која је огромном, да не кажем, апсолутном, већином на страни комунистичке партије и коју ви овим законом нити икаквом снагом или силом нећете да дотерате у логор центрумана са којима данас кокетујете, и да неће бити никакво чудо ако ваша тежња, да се овим законом створи мир и ред у земљи, постане илузорна.

Са ових разлога наш клуб ће гласати у начеду, као и у појединостима, против овог законског предлога.

Председник др. Момчило Нинчић: Има реч господин Министар Унутрашњих Дела.

Министар Унутрашњих Дела Светозар Прибићевић: Господо, ја нећу дуго да говорим. Нећу да употребљујем опште фразе као господин Кацлеровић, који у свом говору није казао ништа ново ни оригинално, него оно што смо до сада толико пута чули већ у расправама у нашем Парламенту или читали у комунистичкој литератури. Сви они, који су до сада били укључени у овакве атентате говорили су као и господин Кацлеровић сада: како су они само идејни борци, како нису подстрекачи атентата, како су противници таквих чина, а после тога дошла су њихова признања: да су били учесници, да су били подстрекачи, или да су били и извршиоци атентата. Ја се чудим, да је господин Кацлеровић у оваквом једном

озбиљном часу могао овако говорити. Господин Кацлеровић мора свакако признати, да на једној страни у свету стоји један фронт, а то је фронт свих других партија, а на другој стоји фронт болшевиистички. Ја се чудим, како је господин Кацлеровић могао да овде у један допац помеша и комунисте и социјалисте, кад се зна, да су социјалисте у свима културним земљама на страни оних елемената, који су за поштовање реда и за опште право гласа.

Шта бих ја требао да кажем господи посланицима, који су имали прилике да прате писање комунистичких листова у нашој држави, који су имали прилике да прате изјаве њихових говорника на конгресима њиховим, који су имали прилике да слушају говоре њихових посланика овде у Парламенту? Сва господа посланици, која су имала ту прилику, знаће добро, да ли су комунисти говорили, да ће мирним путем у народу преобразити човечанство и ред и поредак у њему, или су говорили, да ће то постићи само крвавом борбом и диктатуром, коју хоће да заведу. Ја се бојим, да употребим оштре изразе, јер сви знамо, да културном човеку не пристоји такве изразе употребљавати, али ми изгледа ништа мање него безочност, кад господа комунисти овде тврде, да они нису за диктатуру и за насилну промену садањег реда и поредка. Сви ми, господа, знамо, да је г. Сима Марковић на конгресу у Вуковару говорио о томе, да се само крвавом револуцијом, само диктатуром може доћи до остварења њихових идеја. (Гласови са комунистичке стране: Овамо докази за то?) Ја ћу све то приложити као доказни материјал оним факторима, који ће имати о томе компетентно да одлучују.

Већ сам појам диктатуре пролетаријата представља крваву револуцију, јер до диктатуре не може се доћи другим путем и начином, него револуцијом. (Гласови са комунистичке стране: Ви не познајете Маркса.) Маркс није проповедао никад диктатуру пролетаријата. Нигде у његовим делима не можете наћи нешто, на што би се могли позвати у прилог Ваше теорије о диктатури пролетаријата.

Ја сам очекивао, да ће господин Кацлеровић, кад је уверен у то, да комунистичка партија није за те насилне методе за промену друштвеног реда, него за легалну законску форму, ја сам очекивао, да ће господин Кацлеровић, да би то доказао пред целом нашом јавношћу и пред Законодавним Одбором, гласати за овај законски пројекат, јер се њиме не погађа нико други, него само они, који су за насилну промену друштвеног реда и поредка. И кад господин Кацлеровић није за то, да се тим насилним путем мења друштвени ред и поредак, а овај закон и даје заштиту мирном и редовном начину измене у друштвеном реду и поредку, — онда би господин Кацлеровић, да би доказао, да је сам за такву промену, требао да гласа за овај законски пројекат. Ја сам зато такву његову изјаву и очекивао после овог његовог уверавања. Али он изјављује, да је против тога, да се поштрава кривични законик за сузбијање терористичке организације, анархистичке пропаганде и комунистичке пропаганде, која и није ништа друго него пропаганда анархистичка. Господин Кацлеровић је говорио овде као да смо ми овде имали један царистички режим. Тако се овде не може говорити. Ми смо нашим Уставом увели режим, који захтева поштовање државне органи-

зације и пре свега поштовање општег права гласа. У Русији није било тако. Тамо није било општег права гласа, него је владала воља једног човека, или воља једне бирократске групе, која је била свемоћна. Код нас није тако, јер код нас нема владе бирократије, него бар од промене од 1903. године влада парламентарни режим, који може да има и својих недостатака, али који је био увек израз правог расположења народног. За време тога режима влада је за сваки свој законски предлог имала већину, а да је није имала, она би знала, шта јој је дужност да учини.

Господин Кацлеровић треба да успоређује наше односе са односима оног света, на који се ми налањамо идејно, треба да успоређује са односима културног запада, на кад буде наше односе успоређио са односима тамо, онда ће констатовати, да смо ми последња земља на свету, која је пошла овим путем.

У Белгији, на пример, примењује се на комунисте закон о сузбијању анархиста из 98. године. У Белгији се комуниста сматра као и анархиста. (Милојковић: Тамо излази комунистичка штампа.) Али која не пише о насилној промени друштвеног поретка, господине Милојковићу. (Гргин: Ви поричете све. Ви ћете порећи једнога дана, да се вовете и Милојковић. Човек треба да има толико грађанске куражи. Немате куражи.) Ја нећу да се позивам, на пример, на Румунију, која је донела закон против комуниста, према којем се комунистичка партија у опште не признаје. (Кацлеровић приговара.)

Председник др. Момчило Нинчић: Господине Кацлеровићу, опомињем Вас на ред.

Министар Унутрашњих Дела Светозар Прибићевић: Ја сам се позвао на пример Белгије, а сада узимам за пример Америку. Наш члан 1. није ништа друго него пренис американског закона. И неће ваљда господин Кацлеровић казати, да је исти режим у Америци као у бившој царистичкој Русији. Он не може да каже, да Америка не одскаче од нас у погледу културе и цивилизације и да ми не би много бољи напредак учинили у друштвеном и политичком развоју, кад би се у многим службеним методама саме Америке.

Како је далеко ишла Америка види се по томе, а Вама је свима познато, да у Америци имају судови право да испитују уставност донесених закона, али што се тиче овога закона одузето је то право судовима. На пример у Калифорнијској држави одузето је право да судови испитују, да ли је закон, који је донешен против комуниста, уставан или не, јер је Америка пре свега хтела да заштити државу. И ми, господо, овде имамо ту намеру да заштитимо државу. (Глас код комуниста: Капиталисте.) То је ваша стара фраза, којом се увек служите, а колико ће вам помоћи то ће видети.

Ми хоћемо да заштитимо нашу државу и зато доносимо овај закон и то отворено кажемо народу. Кад би ми пропустили, да се не служимо легалним средствима за сузбијање комунизма, него да смо живу силу, о којој је говорио госп. Кацлеровић, пустили противу Вас, Ви би се лепо провели. Ми то нисмо дозволили, него смо модификовали одредбе против Ваше анархистичке и разорне акције против државе. (Кацлеровић: Ми

не живимо на купоне.) На има Вас, који живите и на купонима.

Ја дакле кажем, кад доносимо овај закон, можемо да се позовемо на пример целог културног света. И Америка и Швајцарска и друге државе донеле су још раније сличне одредбе против таквих покрета, као што их доносимо и ми текар данас. Ми би, господо, можда у нашем развоју правилније ишли; да смо то раније учинили. Једини приговор, који би се могао ставити Влади, био би тај, што то раније нисмо учинили.

И ако смо могли под притиском околности изазивани и потстицани нашим јавним мишљењем, ми нисмо хтели да се служимо ванредним мерама, него смо сва она начела, којима смо хтели, да заштитимо правилно развијање наше државе, унели у закон, закон, који ће примењивати слободни и независни судови. Шта има унутра, у овом нашем закону, против чега би могао овако vehementно да устане господин Кацлеровић? Шта смо ми хтели? Господин Кацлеровић је за то, да се не да казниено-правна заштита за државу, у томе погледу, да се ономогући проповедање насилне промене друштвеног реда. Хоће ли господин Кацлеровић да останемо ми по постојећим законима без казниено-правне заштите, хоће ли господин Кацлеровић да останемо без довољне заштите против оних, који хоће да стварају терористичке организације у нашој држави? Он осуђује сваку терористичку организацију, свако насилје против поретка и реда, а не да казниено-правну заштиту против тих елемената. Дакле, кад ви осуђујете те акције, кад сте против тога, да се насилна промена друштвеног реда може проповедати, кад сте против тога да се могу експлозивне материје набављати са малим ризиком, кад сте против свега тога, зашто онда не вотирате овај закон, да докажете, да сте искрено говорили. (Триша Кацлеровић: Тај закон донешен је против комунистичке партије. — Др. Душан Гргин: Шта ви имате да се бојите? — Триша Кацлеровић: Не дати нам да живимо према овоме закону.)

Господо, морам да се сетим у овоме часу, јер сам много с њим расправљао о томе, морам да се сетим нашег покојног друга Дранковића: (Гласови: Слава му!) Он је ушао у историју. Господин Дранковић је човек трансфигуриран у идеју, и онда, кад је тај човек мислио на заштиту наше државе, имао је довољно повода и разлога. У читавој акцији, коју је комунистичка партија за ове две године водила у нашој држави, да је комунистичка партија нисала у своје органу, да треба поштовати опште право гласа, да треба настојати, да се до власти дође темељем општег права гласа, да је комунистичка партија проповедала у народу, да треба осудити сваку индивидуалну терористичку акцију, да је комунистичка партија, у томе правцу васпитавала своју омладину, да није изазивала дивљу мржњу против оних, који не стоје на комунистичком гледишту, до »Обзнаше« никад не би дошло. Али комунисте су ишли другим путем и у извесним моментима сматрали су неотворност, неактивност државне власти против тога као слабост наше државе и представљали су своје вођству у Москви, да је наша држава на рубу пропасти и да само један корак доводи до револуције пролетаријата. И таквим кривим претставама са стране наших комуниста може се захвалити што у вођствима комуни-

стичке партије у иностранству. — а њихов паша да не кажем врховни Бог, стољује у иностранству — постоји таква представа о нашој држави, као да је она на умору. Наша влада после одласка г. Симе Марковића у Москву добила је протест Чичерина против тога, што ја тобоже гњавим руске большевике. Па, господо, шта раде руски большевици ту, зашто су они дошли ту? Кад је тако сјајно и лепо у руској држави зашто они нису тамо остали? (Један глас комуниста: Ту су задржани као заробљени. 7000 има у Хрватској.) Није истина. Ми немамо руских заробљеника. Ми смо свима Русима који су хтели да иду у Русију били приправни дати путнице за Русију. (Гриша Кацлеровић: То је писао »Обзор«.) »Обзор« није много неистине, на цинне и ту а ви се служите писањем свакога органа, који из ма каквих разлога води кампању против реда у овој држави. (Граја.)

Г. Кацлеровић каже: није никакво чудо да се јављају атентати. Али господо, то мора да буде увек чудно једноме културном човеку, ма какве политичке прилике биле ту. Г. Кацлеровић и неки органи јавног мишња пишући о томе догађају говоре — да су криви комунисти, али су још кривљи они који врше власт у нашој држави. По томе, дакле, није толико крив Стејић и Чолаковић, који је на првом претресу говорио исто тако као г. Кацлеровић, колико су криви они, који врше власт у нашој држави. А питам господу: шта је злочиначкога учинила наша државна власт? (Живота Милојковић: »Епоха« је писала читаве чланке како је убијен Министар Полиције и раснањивана масе! Граја.)

Ми до сада нисмо употребљавали драстичне методе против комуниста — то се мора дојадно признати — ми нисмо те драстичне методе употребљавали, нарочито нисмо вршили никакав обрачун са комунистима, какав обрачун врше у Совјетској Русији данашњи власници. Ми то нисмо учинили. Дошао је само један изнiman режим, режим Обзанае, назван акцијом комунистичке партије. Ми хоћемо да се борба за заштиту државе легализује. Треба да имамо легалну подлогу за заштиту од превратничких струја. Нема те државне власти која може опетати, ако се она довољно не заштити и ако јој се не даду довољна средства, да може ред и поредак чувати. Нема тога великога политичара и државника, који може у овоме критичном добу, које преживљује човечанство, да не прибегава таквим мерама за заштиту државе, државног поредка и човечанства. И зато, господо моја, ја морам да кажем, да је цела влада у доношењу овога законског пројекта солидарна и Влада очекује, да ће Скупштина потребном брзином, која ће учинити ефекат на нашу јавност, донети овај закон. (Бурно одобравање.)

Етбин Кристан: Господо посланици, иза јаке речи г. Министра ја не могу да се одушевим за овај пројекат, који нам је предложен тобож за заштиту државе.

Ја бих из свег срца желео, да се развитак нашег народа у овој земљи врши што мирније и што цивилизованије. Ја бих био спреман учинити с моје стране све што би загарантовало такав развитак. И ако господа на меродавном месту мисле да је потребно на неки нарочити начин иступати

против тероризма, терористичких метода, на макар и терористичке науке, ја бих био с тим сагласан. Али ја не могу да се сагласим са једним пројектом, који има толико маглених ствари, у себи као овај пројекат. Не могу да се сагласим са једним пројектом, који иступа против једне политичке партије на макар каква она била. Господо, ја стојим овде на веома изолованом становишту. Ја не припадам ни једној буржоаској партији, а нисам ни комуниста. И когод је пратио развитак последњих година у целоме свету, тај зна да нема толико трвења ни између једне буржоаске партије и комуниста колико има између комуниста и социјалиста. Али, господо, ма колико год да сам ја противан комунистичкој партији, ја не бих био за то, да се против ње употребе изнимне мере и поступа друкчије него према ма којој другој партији. (Глас: Па макар она била и терористичка.) Господо, ако има међу комунистима терориста, изволите поступати противу њих свом снагом државе. Ако нађете да има терориста код нас социјалиста, изволите иступати и противу њих; а ако нађете да међу вама буржоаским партијама има терориста, изволите, иступати и противу њих. Али, господо, осудити унапред целу једну партију без довољних доказа то није доцунштено. (Министар, С. Прибићевић: Па макар та партија имала у своме програму и диктатуру?) Ја знам, господо, да оно што већина хоће, она може да провађа, па у том смислу може бити доцунштено; али то није добро. Ја могу да разумем грозничаво стање, које је сад завладало у овој земљи. Ја знам, да имамо данас посла са сасма ванредним психолошким моментима али, господо, ако овн моменти могу да упливну на масе, они не смеу да упливну на људе политичаре, на државнике, на оне који су одговорни за државни живот. У таквим часевима треба да су ти људи хладнокрвни и да не следе само инстинктима него да добро гледају каквим ће уродити плодом оно што они смерају. Господо, ми знамо да ванредне мере никад нису рађале добрим плодовима. Ми смо видели да је сваки покрет који је неко хтео силом да сатре на макар то био најлошији покрет, био ојачан овим мерама, јер је добио некакав нимбус. (Министар С. Прибићевић: Сад ћемо видети у колико ће се тај покрет ојачати у Америци!) Господине Министре, стварање мученика (Глас: И Драшковић је један мученик.) увек је давало полета покретима, који би били иначе умрли сами од себе. Господо, да сте ви донели један закон, који гађа само тероризам, ја бих могао мирне душе да гласам за њега. Ја не треба да износим, како су социјалистичка странка и социјолошка наука далеко од тих индивидуалних акција и ја бих могао мирно да дам свој глас за све оно што иде противу терористичких акција. Ја бих могао мирне душе да гласам за све оно, чиме се хоће да истреби тероризам. Ја бих волео да се нађу закони, који би спречили тероризам како онај који долази озго, тако и онај који долази оздо. Али, господо, ко ће мени јемчити, да ће се на темељу овога нацрта гађати само оно, што би се оправдало смело да гађа?

Када се овим нацртом забрањује свака комунистичка или анархистичка пропаганда, онда, господо моја, хоће нама дати дефиницију комунистичке пропаганде, и ко ће нама дати гаранцију, да се неће прогађати и моје организације? Ко ће нама дати гаранције, да ће онај, који има